

Farlige mødre

En serie i A-magasinet og Aftenposten januar og februar 2016

Et prosjekt av

- June Westerveld (june.westerveld@aftenposten.no /922 78 827)
- Kjersti Nipen (kjersti.nipen@aftenposten.no / 934 82 483)
- Fredrik Hager-Thoresen (fredrik.hager-thoresen@aftenposten.no / 951 99 877)

Innhold

Innledning – tre hovedproblemstillinger	3
Hvor vanlig er mødre vold?.....	3
Voldelige mødre blir forstått og unnskyldt i retten	3
Hva med «hverdagsvolden»?.....	4
2. Dette er nytt.....	4
Kartlegging av omfang	4
Språkanalyse av dommer	4
Nytt dataverktøy for å analysere domtekster	4
Egen undersøkelse av hva helsesøstre foretar seg.....	5
Bevisstgjøring.....	5
3. Idéutvikling.....	5
Mars 2015	5
April – mai 2015	6
August – september 2015.....	6
November – desember 2015	6
4. Metode.....	7
Kartlegging av mødre vold	7
Språkanalyse av domtekster	9
Utvikling av dataprogram for maskinlæring og språkanalyse.....	11
Kvalitetssikring	14
Casejakt.....	14
5. Etske vurderinger	16
Identifisering.....	16
Oppfølging av kilder	17
Avgrensninger	17
6. Presentasjon	18
Rendyrking av språkfunn	18
Åpenhet.....	19
7. Konsekvens	19
Bevisstgjøring.....	19
Lovdata utvikler sitt arkiv.....	20
Forskning.....	20
Nye abonnenter	20

Innledning – tre hovedproblemstillinger

«Jonas» var en blid gutt. Han smilte, lekte med tøygiraffen sin og stavret rundt i mørkeblå plastsandaler. Men han rakk ikke å gå mange skritt. Jonas døde på Ullevål sykehus, bare ett år gammel. Da hadde han vært innlagt med pustestans på sykehus 17 ganger og blitt undersøkt for alt tenkelig. Det eneste ingen undersøkte var det utenkelige: At moren tok pusten fra ham.

Hvorfor er det så vanskelig å forestille seg at en mor kan være voldelig mot sitt eget barn?

Historien om Jonas åpnet vår serie om farlige mødre i januar 2016. Den belyser hvor fatalt det kan være om ingen ser det alle burde sett: Også en mor kan skade barnet sitt.

Her vil vi redegjøre kort for de sentrale problemstillingene i prosjektet om farlige mødre.

Hvor vanlig er mødre vold?

Er tabuet så stort at vi ikke kan eller vil tro at en mor kan være farlig for sine egne barn? Svaret vi har fått, har vært et rungende ja. Både voldsforskere, etterforskere, jurister og andre eksperter påpeker at mødre vold er i samfunnets blindsoner.

Gjennom systematisk gjennomgang av forskning, søk i dommer, gjennomgang av Kripas' sakregister brutt ned på kjønn og kartlegging av grove voldsdommer i lagmannsretten har Aftenposten i dette prosjektet dokumentert at mødre vold er vanligere enn vi tror.

Ekspertene er likevel sikre på én ting: Det sitter lenger inne å mistenke en mor enn en far eller stefar. Vi ser lettere vekk.

Voldelige mødre blir forstått og unnskyldt i retten

Har også norske domstoler andre briller på i møte med voldelige mødre?

Etter å ha gått gjennom flere hundre dommer der mødre sto tiltalt for vold mot barn, var det én ting som slo oss: Det var noe med språket.

«I formildende retning legger retten noe vekt på at tiltalte begikk handlingen i en situasjon preget av frustrasjon, søvnløshet og utmattelse. Det må også ses hen til at tiltalte resten av sitt liv skal leve med vissheten om at hun har påført sin egen sønn betydelig skade.»

Sør-Gudbrandsdal Tingrett 21.05.2013,

Dom mot en mor etter å ha ristet 17 dager gammel sønn, som ble hjerneskadet og 100 prosent invalid.

Rettenes omtanke for tiltalte er ikke vanskelig å forstå. Moren beskrives som sliten, deprimert, trøtt, mye alene med gutten. Men denne omtanken var vanskelig å finne igjen i tilsvarende saker der far hadde ristet en baby.

Vi ønsket å finne ut om denne tendensen var gjennomgående, og om det også var tilfelle for fedre tiltalt for lignende voldsaker. Vi gjennomførte språkanalyse av domstekstene, både manuelt og maskinelt, for å undersøke dette.

Hva med «hverdagsvolden»?

Mødrevold er skambelagt. Mange av kildene vi har vært i kontakt med, påpeker at tabuet gjør det vanskelig å se og reagere dersom en mor utsetter sitt barn for fare. Skammen gjør det også vanskeligere for mødre å be om hjelp.

At et barn dør eller blir livsvarig skadet som følge av vold fra mor hører heldigvis til unntakene i Norge. Men mødre står til gjengjeld bak mest av den mindre alvorlige volden mot egne barn. Lugging, klyping, ørefiker og klaps. Trusler, tvang og sinte, kalde ord om at barna «skal på barnehjem» og «ingen er glad i deg». En tredje del av vår serie om mødrevold handlet derfor om den mildere volden, «hverdagsvolden». Mødre som blir for sinte og «klikker» i kampens hete har fortalt sine historier.

Vi ser at omtalen av mødrevold, som tidligere har vært et svært lukket tema, har bidratt til løsninger og skapt en ny synlighet.

Jonas levde farlig fordi ingen orket å tenke tanken om en voldelig mor. Hadde noen slått alarm, kunne han levd i dag.

2. Dette er nytt

Kartlegging av omfang

Ingen har systematisk kartlagt mødres vold mot barn slik det gjenspeiler seg i norske domstoler. Ved å sette sammen informasjon fra ulike kilder, kunne vi likevel vise en klar tendens til at kvinner de senere årene er blitt en viktig gruppe gjerningspersoner i familievoldssaker. Det betyr ikke at de begår mer vold enn før, men forteller at de oftere blir stilt til ansvar for denne typen handlinger.

Språkanalyse av dommer

Tekst- og språkanalyse hører til vanlig hjemme i humaniorafagene. Vi brukte metoden på en helt annen arena, jus, og analyserte språkbruken i beskrivelsen av mor og far i fellende dommer. Noe slikt er så vidt vi vet aldri gjort tidligere.

Gjennom denne tilnærmingen oppdaget vi et mønster der retten ser med mildere øyne på mors vold enn fars, forsøker å forstå og forklare mors handlinger og vektlegger selve morsrollen i domsavsigelsen.

Vi fant at dette fikk konkrete utslag i domsavsigelsene. I nær halvparten av sakene ble morsrollen tillagt vekt i formildende retning, noe som igjen ga kortere straffer og/eller større deler av straffen ble gjort betinget.

Nytt dataverktøy for å analysere domtekster

Vi utviklet et nytt dataverktøy, et språkanalyseprogram, for å strukturere og analysere beskrivelsene av mødre og fedre i fellende dommer. Målet var å finne ut om mødre omtales positivt og i formildende retning oftere enn fedre.

Datasystemet ble lært opp til å vurdere subjektivitet i tekstene og hvorvidt omtalen av aktørene er ladet positivt eller negativt. Programmet ble brukt for å kvalitetssikre og understøtte de manuelle funnene våre, og resultatene samsvarte. Programmet konkluderte med at mødre omtales positivt betydelig oftere enn fedre.

Egen undersøkelse av hva helsesøstre foretar seg

Helsesøstre har unik tilgang til de voldsutsatte spedbarna. Derfor laget vi en undersøkelse for å avdekke om helsesøstre mistenker vold fra mor, og hva de i så fall foretar seg.

Undersøkelsen avdekket at 8 av 10 helsesøstre har hatt mistanke om vold fra mor, men at uro og mistanke ikke alltid førte til at de foretok seg noe.

Bevisstgjøring

Forskningen sier at mødre er voldelige mot barn omtrent like ofte som fedrene. Men det snakker vi ikke om. Et viktig mål ved vår serie har vært økt bevisstgjøring.

Vi har gjennom denne serien vist hvordan mødrevold spenner fra det mest ekstreme – «Jonas»-saken der en mor drepte sitt barn – til tilsynelatende «harmløs» vold fra ellers normalt fungerende hverdagsmammaer som gjennom lettere psykisk og/eller fysisk mishandling også kan skade sine barn.

3. Idéutvikling

Mars 2015

Hvordan kan man fortelle om vold mot et barn, uten å påføre barnet ekstra skade gjennom mediedekningen? Det var den store utfordringen vi startet dette arbeidet med. Vi ville gi leserne et ansikt på hvem mødrevolden rammer.

Men i de fleste tilfellene var det utelukket å vise frem ofrene. Det gjaldt for eksempel spedbarna i den store overgrepssaken i Drammen i 2015, der mødre, fedre og stefedre sto tiltalt for voldtekt av flere spedbarn. Det var denne saken, samt rettssaken mot moren i Oslo som våren 2015 sto tiltalt for å ha druknet sin halvannet år gamle datter i en bømte, som først fanget vår oppmerksomhet. Sakene gjorde at vi på et idémøte i slutten av mars 2015 begynte å diskutere temaet voldelige mødre.

Gjør mødre slikt? Ofte?

I løpet av vinteren hadde vi lagt merke til mange små notiser, NTB-meldinger og enkeltsaker som omhandlet vold og overgrep fra mødre. Vi ville finne ut om dette var en tilfeldighet, eller del av en utvikling der man i større grad ser at mødre er voldelige mot egne barn.

Mange store gravesaker begynner med et tips. Denne serien startet med en magefølelse: Her er det noe.

April – mai 2015

I løpet av våren 2016 begynte vi research-arbeidet til denne saken innimellom annen jobbing og vaktturnus. Vi snakket med forskere og eksperter fra inn- og utland og kartla hva som allerede forelå av fakta. Vi visste at arbeidet med å finne en historie å fortelle ville ta tid, og var klar over at knapt noen barn har vært omtalt med navn og bilde i en slik sammenheng siden Christoffer-saken i 2008. Vi begynte derfor tidlig å lete etter mulige enkelthistorier og kontakte pårørende.

Prosjektet ble diskutert på en intern graveworkshop i Aftenposten før sommeren, og vi fikk støtte fra Aftenpostens gravefond til å jobbe spesielt med dette fra sensommer/høst 2015.

August – september 2015

Gjennom søket etter case leste vi nær hundre tilfeldige dommer. Ut over høsten stusset vi over en tendens som virket påfallende i flere av sakene: Den medfølende omtalen av mor som gjerningsperson.

Igjen og igjen fant vi setninger i straffeutmålingen om at mødrene hadde «*skyldfølelse*». Eller at «*mange fremkomne opplysninger viser at hun er et velmenende og ærlig menneske*». At soning av fengselsstraff ville «ramme barna hardt». Mangel på søvn, depresjon, aleneomsorg og hva mor hadde vært utsatt for tidligere i livet ble grundig diskutert i flere av sakene. Det ble ofte vektlagt i formildende retning når selve straffen skulle utmåles.

I september ble det klart for oss at vi i tillegg til å grave i omfanget av mødrevold, måtte finne ut om det foregikk en forskjellsbehandling av voldelige mødre og fedre i norsk rettsapparat. Vi valgte å tilnærme oss denne problemstillingen ved å gjennomføre en systematisk språkanalyse. Mer om dette i metodekapittelet.

Vår utviklingsavdeling ble koblet på i september for å undersøke om de så måter å belyse dette på, og begynte å utvikle et nytt dataverktøy som via maskinlæring kunne gå gjennom domtekster og finne forskjeller.

Funnene gjorde oss sikre på at vi jobbet med et svært viktig og underbelyst tema.

November – desember 2015

Parallelt med det metodiske arbeidet med å kartlegge omfang og forskjeller hadde vi hele høsten jobbet med å finne enkelthistorien som kunne bære hele vårt prosjekt.

Tett opptil planlagt publisering i desember trekker familien vi har valgt å skrive om seg. Omkostningene ved å fortelle ble for store.

Dette kunne vært kritisk. Men parallelt hadde vi jobbet med flere alternative caser og fulgt opp særlig én – historien om «Jonas» som døde etter langvarig vold fra sin mor. Vi hadde besøkt faren ved to anledninger og begynt å skrive guttens historie. Det ble nå tydelig for

oss at historien om Jonas belyste vårt metodiske arbeid med domtekster godt. Retten skriver blant annet om hans mor:

«A har vært klar over hva hun gjorde, og hun så hva slags store problemer guttene fikk. Lagmannsretten legger likevel til grunn at hun ikke har evnet å ta inn over seg den store smerte og lidelse hun utsatte barna sine for». Retten fortsetter: «Uansett er saken også for henne en tragedie.»

Ettersom vårt metodearbeid hadde dreid underveis i prosessen, viste det seg å være en god løsning å fortelle historien om Jonas som vår første og sentrale artikkel.

I en hektisk innspurt fikk vi saken klar til planlagt publisering. Sider og cover ble gjort klart før jul, for trykking like over nyttår. Så skjedde det likevel noe som stoppet serien i siste minutt: 3. januar kom nyhetsmeldingen om at en mor var siktet for grov omsorgssvikt med døden til følge, etter at en 13 år gammel jente døde av sult på en hytte i Valdres på nyttårsaftnen. Diskusjonene om temaet blåste opp i samtlige norske nyhetsmedier.

Var hun en slik mor?

Om svaret var ja eller nei, ble det plutselig vanskelig å publisere vår sak så tett opptil et uoversiktlig nyhetsbilde uten å knytte vår tematikk til den nye saken. Som følge av dette sammenfallet ble publisering utsatt til siste fredag i januar, da Valdres-saken var kommet noe på avstand.

4. Metode

Kartlegging av mødre vold

Det finnes ingen oversikt over mødres vold mot barn i norsk rettsapparat. Men det finnes forskning som sier noe om utbredelsen av mødre vold i samfunnet generelt. Vi har sammenholdt dette med tall fra politi og domstoler for å kunne si noe om omfang og en økende tendens til at kvinner blir holdt rettslig ansvarlig for vold mot barn.

Kriposøk: Kripos hentet ut tall om familievold brutt ned på kvinnen som gjerningsperson for første gang på vår oppfordring. Vi ønsket å synliggjøre at kvinner i rollen som gjerningsperson ikke er noe unntak familievoldssaker, men at kvinner – i praksis ofte mødre eller stemødre - tvert imot utgjør en betydelig gruppe mistenkte, siktede eller dømte.

Kripos gikk gjennom alle saker som gjelder familievold, legemsbeskadigelse, drapsforsøk og drap der offeret er under 7 år. De fant i overkant av 2000 saker der en kvinne var mistenkt, siktet eller dømt etter 2008.

Helst ville vi hatt tall som fortalte om utviklingen over tid. Men Kripos mente det ble for mange feilkilder til å gi ut denne typen informasjon. De viste til tidligere erfaring der de mente medier hadde trukket for bastante konklusjoner fra tall de hadde gitt ut. Vi gikk flere runder med Kripos om dette, gjennom et halvt år, og forklarte hvordan vi ville bruke tallene, men de sto på sin beslutning. Dermed måtte vi sørge for å belyse utviklingen over tid via andre kilder, og brukte fellende dommer som grunnlag.

Telling av dommer: Vår egen gjennomgang av rettskraftige domfellelser i norske lagmannsretter tegnet et klart bilde av en økende tendens.

Vi gikk gjennom de mest alvorlige familievoldsomnene (Straffeloven paragraf 219, 229, 231, 232, 233, 239) i lagmannsretten gjennom de siste ti årene (2005-2015) ved hjelp av Lovdata Pro. Dette er en rettskilde med en søkbar database over alle publiserte rettsavgjørelser. Vi tok med familievold, legemsbeskadigelse, drap og medvirkning til drap og uaktsomt drap. Vi utelot frifinnelser og saker der barn hadde vært vitne til familievold, men ikke var utsatt for fysisk vold selv. Vi valgte også vekk saker som omhandlet seksuelle overgrep. Da gjenstod 187 saker.

Mødre/stemødre var eneste gjerningsperson i 36 av sakene, men nesten alle kom mot slutten av tiårsperioden. En opptelling viste at mødre sto på tiltalebenken i kun fire saker i første halvdel av tiårsperioden vi gikk gjennom. I neste halvdel var antallet 32 – åtte ganger flere.

Forskningskilder: Disse funnene ble sammenholdt med forskning og offentlig tilgjengelig informasjon som kunne si noe om kvinners voldskriminalitet generelt, eller mødres vold mot barn spesielt.

Tre viktige kilder var disse forskningsrapportene:

* *Jeg kan jo ikke kalle det noe annet enn vold ...»* : En forskningsoversikt og en intervjustudie om mødres vold mot barn av Anja Kruse/Solveig Bergman, Norsk kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS)

* *Vold og overgrep mot barn og unge*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Mossige, S. & Stefansen, K. (2007).

* *Vold og voldtekt i Norge*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Thoresen. S. & Hjemdal, O.K. (2014).

Det store bildet var at kvinner har økt kraftig på kriminalitetsstatistikken de siste tiårene. Supplerende kilder fikk vi bl.a. fra SSB og svenske BRÅ – brottsförebyggande rådet. NOVAs forskning viste at rundt ett av ti barn opplevd grov vold hjemme. Mødre står for rundt halvparten av volden, og for mest av den mindre alvorlige volden.

Kripos mener mørketallene er store, slik at det er vrient å si noe sikkert om omfanget av mødre vold i Norge i dag. Delvis på grunn av lav bevissthet, også i rettsvesen og politi. Gjennom å tilnærme oss ulike kilder, og selv gjøre undersøkelser i databasen over dommer i Lovdata, har vi likevel kommet et godt skritt nærmere i å belyse hvilket omfattende fenomen mødres vold mot barn er.

Undersøkelse blant helsesøstre: Vi var fra start opptatt av at vår journalistikk måtte være løsningsorientert. Vi skulle ikke bare påpeke problemet, men også vise til mulige løsninger. I møte med Kripos ble vi tidlig klar over hvilken sentral rolle deres mest erfarne etterforsker på feltet, Kåre Svang, mente helsesøstrene har i de utsatte spedbarnas liv. Svang reiser på eget initiativ landet rundt for å møte helsesøstre, nettopp fordi økt bevissthet i denne yrkesgruppen kan føre til flere varslinger om voldsutsatte barn. Politiet opplevde det samme fra sykehusene etter Christoffer-saken.

Vi ville derfor undersøke hva helsesøstre foretar seg – og ikke foretar seg – når de mistenker vold fra mor mot barn.

Vi fikk hjelp av Norsk Sykepleierforbund til å distribuerte undersøkelsen til alle helsesøstrene i deres nettverk. 1151 personer svarte.

Undersøkelsen avdekket at 8 av 10 helsesøstre har hatt mistanke om vold fra mor, men at uro og mistanke ikke alltid førte til at de foretok seg noe.

Språkanalyse av domtekster

Mye av vår egen graving handlet om å nærlese domtekster. Vi begynte å kartlegge familievoldsdommer for å danne oss et bilde av mor som gjerningsperson, for å lete etter mulige historier og se hva slags straff mor ble idømt. Researcher Lene Li Dragland hjalp oss med et utvalg dommer i startfasen, før vi fikk tilgang til profesjonsutgaven av databasen Lovdata og kunne søke mer systematisk selv.

Det var her vi oppdaget noe annet enn hva vi egentlig lette etter: En påfallende tendens til at mødre som hadde utøvd vold mot egne barn, ofte ble forsøkt forstått og nærmest unnskyldt i dommene. Dette så vi sjelden når far var gjerningsperson.

«Mange fremkomne opplysninger viser at hun er et velmenende og ærlig menneske.»

Dom mot mor dømt for grov vold mot datter. Frostating lagmannsrett 2015.

Vi begynte å systematisere dommene for å undersøke om denne tendensen var noe annet enn tilfeldigheter. Vi skrev ut samtlige søkbare saker i Lovdata Pro fra landets lagmannsretter og høyesterett der foreldre og steforeldre var dømt for alvorlig vold mot barn siste ti år, og fordelte dem mellom oss. Vi brukte mye tid på å lese og logge rundt 500 dommer.

Vi opprettet et Excel-ark og sorterte sakene på mor som gjerningsperson, far, og der de begge var tiltalt. Her logget vi også saksnummer, paragraf, lovbrudd, offer, straff, eventuelle formildende omstendigheter, straff gjort betinget og evt. tid i varetekt.

Først var vi interessert i målbare størrelser som straffelengde. Våre forsøk på å sammenligne saker sortert etter enkeltparagrafer viste at mor fikk lavere straff enn far. Likevel var det vanskelig å trekke konklusjoner ut fra dette – hva om mors vold gjennomgående var mindre alvorlig enn fars? Ingen saker var like, og det var vanskelig å lage gode, sammenlignbare utvalg.

På et tidspunkt tok en annen idé form: Kunne vi belyse denne tendensen på mer tradisjonelt vis? Ved hjelp av språkanalyse? Det er en metode mer brukt i humaniora enn jus. Tilnærmingen ga både muligheter og begrensninger. Språkanalyse går i dybden i hver enkelt tekst, istedenfor å gi kvantitative svar med to streker under. Men når man analyserer et romslig utvalg tekster, kan likevel et større bilde tegne seg. Vi begynte derfor å saumfare domtekstene etter omtaler av mor/far.

Samtlige domtekster har en passasje der man diskuterer eventuelle formildende omstendigheter. Vi ble raskt oppmerksom på at det som i hverdagspråket ses på som negative beskrivelser av en person, som «depresjon», «ensomhet» og «fortvilelse», ble regnet som «positive» formuleringer for gjerningspersonen. De kunne være formildende.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	Anke	Saksnummer	Gjerningsperson	Paragraf	Offer	Alder/offer	Formildende omstendigheter	Straff	straff gjort	Andel av str.	Varetekt	Kommentar	Utdrag			
2		LF-2010-32683	Mor		Mor har kjøpt	219 fire barn	Lagmannsretten le	fengsel i 6	2	100 %			Lagmannsretten legger også vekt på at forholdene i familien er forsøkt b			
3		LB-2013-42082	Mor		Grov familie	219 Tre barn	tid	fengsel i to	9	38 %						
4		LF-2011-18401	Mor		vold mot tre	219 Tre barn		fengsel i ti	0	0 %						
5		LE-2015-70318	Mor		mor ble dø	219 Spedbarn	mel. får ikke uttelling	fengsel i et	0	0 %	0	0 dager	Diskuterer	Lagmannsretten antar at volden i vår sak ble utøvet i frustrasjon over at E		
6		LD-2015-12421	Mor		drap på ekt	219, 233 m.m. mann, barn	Ingen	21 år	0	0 %	1 011 dager		Det er ellers ikke noe å bemerke i formildende retning.			
7		LF-2015-94733	Mor		vold mot sir	219 fire barn og samboer	trygg relasjon til mor	fengsel i ni r	4	44 %			På en annen side må dette nyanseres i vår sak, i det psykologspesialist			
8		LB-2015-11443	Mor		sine to barn	219 to sønner	Ingen	Fengsel i e	6	50 %						
9		LB-2015-18247	Mor		Uktsomt d	239 sønn, 14 mni 14 mnd	God mor. Bebreider si	Domsutsettelse (div- a	100 %				Det har under hovedforhandlingen vært en betydelig			
10		LB-2011-20048	Mor		Anke over s	219, annet le To sønner, 6 8 og 9 år ved	ikke tatt hensyn til	Fengsel i e	0	0 %			ikke lagt ve	Ved straffutmålingen kan lagmannsretten slutte		
11		LA-2012-92838-R	Mor		228 første le Sønn, 9 år og 9 år		Gammel sak. Stor m	Fengsel i e	15 år	100 %			«Ei annen sak er at tiltalte, med sin moglegevis noko ettergivende natur			
12		LF-2012-159338	Mor		Anke over s	219, første le Tre barn	10 (jente), 7 (	**Lagmannsretten f	Samfunnsstr				Straff skal si	«I tillegg til at de tre eldste barna nylig er flyttet		
13		LA-2012-11183	Mor		Kvinne fra S	219, første le Tre barn	9 (gutt), 10 (j	Vanskelig tid for koi	90 dager fe	30	33 %	5 dager	Ingen kont	Forsvarer har bedt om at det vurderes samfunnsstraff, ikke minst fordi d		
14		LA-2013-88923	Mor		Mor har ove	219, første le To barn	13 (gutt) og 10 år (jente)	ved slut	120 dagers	60	50 %		omsorg for	Når det idømmes en delidom har det delvis sammenheng med at det er gø		
15		LA-2013-123645	Mor		Thailandsk	219, første le Sønn, 13 år	13	Straff senket noe, ute	Fengsel to	6 mnd	25 %		NB - vold også mot far			
16		LH-2013-136935	Mor		Utsatt både	219, første le sønn, 6-17 år 6 +		ikke formildende or	Fengsel i to	0	0 %					
17		Anke over straffutmåling for	LF-2013-112647	Mor		228 annet le Sønn, 17 dag 17 dager	**Lagmannsretten fi	Fengsel i e	0	0 %			Lite rettspr: ses hen til at tiltaltes voldsutøvelse må antas å			
18		LA-2013-20920	Mor		Mor har gje	219, første le Datter, 8 år	15	Psykisk sykdom?	Fengsel i ti	0	0 %		«Gjernings	Lagmannsretten nevner også som positivt at det etter tingrettens dom hi		
19		HØ-2014-1361-A	Rt-201		Høyesterett	219 Datter 14 år	14-		Fengsel i 1	0	0 %		Tiltalte hadde mistet besinnelsen»			
20		LE-2015-10000	Mor		Høyesterett	219, første le To sønner, 1, 1,5 og 2,5	**Hensyn til barna	Samfunnsstr					Barna er i en svært sårbar situasjon. De er i dag bare 7 år og 7 måneder og 6 år og 5 måned			
21		LE-2014-204944	Mor		55 år gamm	219, annet le Datter fra hu	8-17 år	Ingen	Fengsel i 1	0	0 %		ikke skrevet noe om formildende omstendigheter.			
22		LE-2015-58445	Mor		Mishandlet	219, annet le Sønn 6 år	6 år	Ingen	Fengsel i 1	0	0 %		Lagmannsretten bemerker at volden har skjedd i oppdragsseksyem, og at det så			
23		*sto med feil saksnummer i	LF-2014-120474	Mor		40 år gamm	219, annet le Datter 11 år	11	**tid (mest) + god mo	Fengsel i 2, 18 mnd	75 %	1102 dager	Kjæresten fikk 16 år, han medvirket fra london. (Retten tar utgangspunkt i en straff p			
24		LB-2014-110471	Mor		219, annet le Datter halva	1,5 år	1,5 år	lang tid + tilståelse	fengsel i 14	0	0,00 %		Tiltalte har alene omsorg for det yngste barnet, men har som nevnt plassert henne hos si			
25		LB-2014-187508	Mor		Begge forel	219, annet le Sønn på 11;3,11,13 år	**TID + Hensyn til bi	Fengsel i 1	1	10	50 %					

Det vi videre fant, styrket mistanken om at vi var inne på noe. Gjennomgående ble mors rolle i familien og overfor barna beskrevet og betont på en helt annen måte enn fars. Ikke bare det – i en rekke tilfeller fant vi at diskusjonen av mor og hennes rolle i familien ble tillagt vekt i formildende retning når straff skulle utmåles.

«Lagmannsretten mener situasjonen for barna blir uforsvarlig med fravær av mor over så lang tid og at hensynet til barna derfor her veier så tungt at det bør gis seg utslag i straffen.»

Frostatting lagmannsrett 2014,

Dom mot mor som hadde mishandlet datteren gjennom seks år.

Vi førte alle dommer inn i et xl-ark, og markerte i hvilke tilfeller mor eller far var beskrevet på en måte som forsøker å forklare, forstå eller til og med unnskyldte hva hun har gjort mot barnet, eller der hans/hennes rolle som mor og far i familien blir vektlagt. Videre markerte vi hvorvidt mors/fars-rollen videre fikk følger for straffutmålingen.

For å få et mer relevant og sammenlignbart utvalg, valgte vi etter hvert vekk saker som dreide seg om seksuelle overgrep, saker der barn var vitne til vold men ikke utsatt for fysisk vold selv, og saker som omhandlet psykisk, men ikke fysisk vold. Vi utelot alle frifinnelser.

Til slutt satt vi med et utvalg på 187 saker siste ti år (2005-2015). Paragrafene var 219, 229, 231, 232, 233, 239 (familievold, legemsbeskadigelse, drap og medvirkning til drap, uaktsomt drap).

Mødre/stemødre var gjerningsperson i 36 av sakene. Fedre/stefedre gjerningsperson i 139 av sakene. I 12 av sakene sto begge foreldrene tiltalt. Da vi kartla språk i hver enkelt av dommene, fant vi store forskjeller i hvordan man snakker om mor og far i retten:

- I nær halvparten av sakene der kvinner har utøvd vold mot barn, beskrives formildende omstendigheter knyttet til hennes morsrolle på en slik måte at det påvirker straffen i mildere retning.
- Ofte dreier det seg om avkorting av straffen av hensyn til barna, andre ganger tillegges det vekt at kvinnen for eksempel fremstår som en «god og velmenende» mor i det daglige.
- For menn er tilsvarende rolle og oppgaver i familien sjelden vektlagt i formildende retning. Vi fant det kun i 1 av 10 saker. Dersom far/stefar fikk avkortning i straffen, var det i hovedsak som følge av at saken har brukt for lang tid i rettssystemet, eller som en «tilståelsesrabatt».

Utvikling av dataprogram for maskinlæring og språkanalyse

I tillegg til den manuelle gjennomgangen, valgte vi å strukturere og gruppere lovtekstene ved hjelp av enkel maskinlæring og assistert kunstig intelligens. Slik fikk vi enda et perspektiv på tekstene.

Vi fant at domtekster er spesielt godt egnet for slik subjektiv språkanalyse, da de er presise og konkrete, med en lav grad av språklige bilder som kan «forvirre» en maskin (som metaforer og ironi). Ettersom domtekstene også var anonymisert med bokstaver, og aktørene gjerne introduseres som «A, født x.x.1970, er en mann..» tidlig i dokumentet, kunne vi utlede hvem aktørene var, deres rolle (tiltalt eller fornærmet) og koble dem opp mot setningene/avsnittene de omtales i. I tillegg visste vi at setningene vi lette etter gjerne inneholdt ord som «mor» eller «far», og at disse representerte de konkrete aktørene vi var på jakt etter. Vi trente opp systemet til å være bevisst på setninger som omtalte slike karakteristikk.

Vi endte opp med fire instanser data for hver dom: selve dommen (formatert som ren tekst) sortert på tiltaltes kjønn, et metadokument med aktørinformasjon, et tekstanalysesystem som fanget opp relevante setninger og beskrivelser og returnerte en kvantifiserbar verdi for polaritet, samt en webapplikasjon som lot oss filtrere ut eller markere de viktigste funnene i teksten.

Dommene i råtekst: Lovdata Pro har en funksjon for å laste ned en gruppe domtekster i rent tekstformat. Dette er gunstig for å unngå «støy» som formatering, og forenkler jobben med å prosessere teksten. Vi samlet de aktuelle familievoldsdommene i grupper fordelt på gjerningspersonens kjønn, og kjørte dem så gjennom flere analyseledd.

```

"mor_siste032": {
  "saksgang": "Hedemarken tingrett THEDM-2015-16342 - Eidsivating lagmannsrett LE-2015-703",
  "stikkord": "Strafferett. Shaken baby syndrom, filleristing. Straffeloven (1902) § 219 a",
  "parter": "Hedmark og Oppland statsadvokatembeter (politiadvokat Sten Floor Nelson) mot",
  "domsslutning": "domsslutning",
  "instans": "Eidsivating lagmannsrett - Dom",
  "forfatter": "Lagdommer Bodil Thorp Myhre, Lagdommer Bjørn Olav Aspelund, Ekstraordinær",
  "dato": "2015-12-17"
},
"far_siste055": {
  "saksgang": "Sør-Trøndelag tingrett TSTRO-2010-18633 - Frostating lagmannsrett LF-2010-1",
  "stikkord": "Strafferett. Familievold. Bevisanke. Straffeloven § 219 første ledd.",
  "parter": "Trøndelag statsadvokatembeter (Politiadvokat Maria Evenseth) mot A (Advokat T",
  "domsslutning": "domsslutning",
  "instans": "Frostating lagmannsrett - Dom",
  "forfatter": "Lagdommer Ole Johan Lund. Lagdommer Randi Grøndalen. Tingrettsdommer Øyste",
  "dato": "2011-01-20"
},

```

Metadokument: For å systematisere og klassifisere hver dom lagde vi et script (en samling algoritmer eller instruksjoner) som trålet gjennom råteksten og fanget opp sammendrag, en aktøroversikt og øvrig metadata i hvert dokument basert på struktur i lovteksten. Slike strukturer kunne være aktør-identifikasjon, fødselsår, alder ved domsavsigelse [avsigelsesår minus aktørens alder], involverte paragrafer, etc. Domtekster formulerer gjerne slike karakteristikk på litt forskjellige måter, så systemet måtte trenes opp til å finne ulike varianter av personomtaler.

Vi måtte også identifisere

aktørens kjønn ved å analysere avsnitt eller setninger hvor personbokstaven omtales (eks «kvinne», «hun», «ho», «henne», «hennes», «Mor», «mors»).

Tekstanalyse: For å fange opp beskrivende adjektiver nær personomtaler brukte vi ordlister hentet ut fra Nowac (Norwegian Web as Corpus) og Scarrie (Scarrie Lexical Database). I tillegg ble det tatt i bruk forskjellige tekstanalysatorer (NTKL, TextBlob) for å analysere og kategorisere setninger og avsnitt. Dessverre fungerer dette best på engelsk, så vi kjørte de aktuelle utdragene gjennom en automatisk oversettelse via Google Translate. Deretter ble det gjennomført en såkalt «sentiment analysis» av det oversatte innholdet.

En slik lingvistisk analyse kombinerer setningsanalyse (innhold og grammatikk) med et stort «corpus» av eksempelsetninger klassifisert som å være positivt eller negativt ladet. Dette returnerer en tallverdi for grad av subjektivitet (i vårt tilfelle setninger hvor retten uttaler seg om en konkret person) og omtalens polaritet (fra udelt positiv, +1 til negativ, -1). Den maskinelle oversettelsen kunne bomme på ord og betydninger, men i lengre avsnitt gav det som regel en riktig vurdering av innholdet.

```

formildende = [
('formildende omstendigheter', 'formildende'),
('formildende omstendighet', 'formildende'),
('formildende', 'formildende'),
('formildende retning', 'formildende'),
('formildende retning legges vekt på', 'formildende'),
('tillegges vekt formildende retning', 'formildende'),
('legger i formildende retning', 'formildende'),
('også formildende', 'formildende'),
('viss vekt', 'formildende'),
('formildende moment', 'formildende'),
('vektlagt formildende retning', 'formildende'),
('vektlegges formildende retning', 'formildende'),
('rimelig forholdet tillegges vekt formildende retning', 'formildende'),
('tillegges vekt', 'formildende'),
('anses formildende omstendighet', 'formildende'),
('er formildende', 'formildende'),
('anser det som formildende', 'formildende'),
('blir hensynta formildende retning', 'formildende'),
('ikke kan anses formildende', 'ikke_formildende'),
('ingen formildende omstendigheter', 'ikke_formildende'),
('ingen formildende omstendighet', 'ikke_formildende'),
('fjerner ikke formålet noen vekt i formildende retning', 'ikke_formildende'),
('ikke formildende', 'ikke_formildende'),
('ingen formildende', 'ikke_formildende'),
('ikke noen formildende omstendighet', 'ikke_formildende'),
('kan ikke være formildende', 'ikke_formildende'),
('finner ikke andre formildende omstendigheter', 'ikke_formildende'),
('ingen måte formildende omstendighet', 'ikke_formildende'),
('ikke anføre formildende retning', 'ikke_formildende'),
('ikke tillegges nevneverdig vekt formildende retning', 'ikke_formildende'),
('ikke grunnlag for vekt i formildende retning', 'ikke_formildende'),
('ellers ingen formildende momenter', 'ikke_formildende'),
('ikke se foreligger formildende omstendigheter', 'ikke_formildende'),
('intet formildende anføre', 'ikke_formildende'),
('intet formildende', 'ikke_formildende'),
('formildende intet å bemerke', 'ikke_formildende'),
('ikke formildende utslag', 'ikke_formildende'),
('ikke tillegges vekt', 'ikke_formildende'),
('i formildende retning intet spesielt', 'ikke_formildende'),
('ikke spesielle formildende', 'ikke_formildende'),
]
cl = NaiveBayesClassifier(formildende)

```

Vi laget så et regelsett med klassifisering av setninger som kunne vurdere hvorvidt noe ble definert som formildende eller ikke formildende. I tillegg måtte vi fortløpende lære programmet hvilke avsnitt som var av spesiell betydning. Det ble tatt høyde for kontekstspesifikke unntak, som at ting som «depresjon» kan være et ord som egentlig har positivt ladet betydning for tiltalte («hun var frustrert siden hun var preget av fødselsdepresjoner» er en formildende, altså «positiv» omstendighet).

Vi var åpenbart spesielt interessert i setninger som handlet om rettens subjektive vurdering av tiltalte, så vi la særlig vekt på avsnitt som hadde setninger som beskrev tiltalte, samt var del av en rettsuttalelse, inneholdt

ord som «straffutmåling» eller «rettens vurdering», eller noe ble omtalt som formildende/ikke formildende eller skjerpene/ikke skjerpene omstendigheter.

Presentasjonsdokument: Etter «opplæringen» av systemet kunne vi så kjøre en vurdering av samtlige domtekster, hvor kun de relevante setningene ble vist ut - altså setninger hvor en tiltalt aktør omtales i (relativt) positivt eller negativt lys i domteksten, og dermed kvantifisere funnene etter kjønn. For å forenkle utforskningen av hver dom skrev vi ut en dynamisk oppbygget versjon av lovteksten på en nettside, etter at et script hadde gått gjennom og lagt inn de tallfestede verdiene for subjektivitet/polaritet og klassifisering av aktører, etc. for hvert ord, setning og avsnitt, i den underliggende kildekoden.

Dette lot oss fortløpende markere ut kun eksempelvis setninger med stor grad av subjektivitet hvor en bestemt aktør var omtalt, og setningen vurderes som positiv eller negativ av retten. Systemet lot oss filtrere ut alt uvesentlig, og komprimerte teksten ned til kun det som hadde med omtale av en bestemt aktør å gjøre, og/eller inneholdt en subjektiv vurdering av tiltalte, med justerbare trigger-punkter (kun polaritet større enn x) via et enkelt brukergrensesnitt.

Resultater: Antall tilfeller av systemets tolkning av formildende eller skjerpene omstendigheter: Grad av subjektivitet (retten omtaler en person) er ganske lik; Fedre: 0.36. Mødre: 0.4. Grad av polaritet (negativ/positiv omtale av tiltalte) har større variasjon: Fedre: 0.018. Mødre: 0.034.

De konkrete tallverdiene er ikke så relevante i seg selv, men at polaritetsforskjellen er så høy mellom tiltalte mødre og fedre understøttet funnene fra den manuelle gjennomgangen.

Systemet fant nesten dobbelt så høy grad av «positivitet» i omtaler av en tiltalt mor enn far, selv om paragrafene var de samme (innenfor samme «juridiske kategori» med lik strafferamme). Noen dommer hadde så få kvalifiserte omtaler at de ble tatt ut av snittberegningen.

Det er vanskelig å lage et perfekt system som fanger opp alle relevante setninger, og ignorerer det uvesentlige. Men for å utforske en stor mengde domtekster kan det være til stor hjelp, om ikke annet for å fange opp om det vil være verdt å gjennomgå dem manuelt. Vårt kjønnsdelte case var kanskje særegent og spesielt godt egnet, men deler av systemet kan gjenbrukes til lignende analyser og formål med små modifikasjoner.

Scriptene ble skrevet i Python og Node.js (javascript). De er begge scriptprogrammeringsspråk basert på fri og åpen kildekode (gratis).

Kvalitetssikring

Fra start av anså vi språkanalyse og jus som en usikker kombinasjon. Vi var spente på om metoden var for «kreativ» og luftig, og om resultatene ble for vage til å trekke klare konklusjoner. Vi begynte derfor tidlig å snakke om at vi ville ha inn noen utenforstående til å vurdere og kvalitetssikre egne analyser.

Vi lette på mange hold, også utenlands, for å finne relevant ekspertise, men fant til slutt svært kyndig hjelp på hjemmebane. Litteraturprofessor Arild Linneberg leder en forskningsgruppe for Rett og retorikk ved Universitetet i Bergen. Sammen med stipendiat Line Hjorth, som forsker på kjønn i retten, tok han på seg å analysere våre viktigste eksempler, samt se over bakgrunns materialet. De kom til samme konklusjon som oss: Her var det tydelige og systematiske skjevheter mellom mødre og fedre.

Da vi skulle innhente kommentarer om funnene fra rettsapparatet, ventet vi at jurister og dommere ville være skeptiske til en slik språklig tilnærming til domtekster. Isteden opplevde vi det motsatte: At vi ble møtt med stor interesse og raskt vant raskt gehør for funnene vi presenterte.

Det var som om vi satte ord på en tendens mange allerede hadde fornemmet.

Casejakt

Vi ønsket å belyse temaet farlige mødre på et overordnet, samfunnsmessig nivå. Men vi ønsket også å finne enkelthistorie som kunne bære temaet. Når vi ser det sårbare mennesket ugjerningen har gått ut over, berøres vi sterkere. Det er også lettere å handle, ettergå systemet, foreslå endringer og forbedringer, jo mer konkret vi kan skildre en svikt.

I et researchmøte med Kripos viste de til at det har skjedd en klar endring etter Christoffer-saken i 2008: Sykehus melder langt oftere bekymring om vold mot barn. Det gjorde oss enda sikrere på at vi ønsket et ansikt til saken.

Grunnen til at det er så få tilsvarende saker er åpenbar – mediene har et tungt ansvar når barn skal omtales. Det er god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet (VVP 4.8).

Vi vurderte flere alternativer som mulige hovedhistorier: En voksen person kunne fortelle om barndommen sin, et barn som ikke lenger lever, et barn som var sterkt invalidisert, en anonymisert historie basert på en fersk dom/rettsak eller en mor som selv kunne fortelle om tidligere vold mot barn.

Vi begynte å søke etter alle disse casene.

Vi leste oss opp på tidligere mediasaker om vold mot barn, søkte i Retriever (tekstsøk) og på nett (vanlig Google-søk), lette i samlivsspalter, kontaktet foreningen for barnevernsbarn, søkte i mamma-forumer på nett, kontaktet Alternativ til vold og andre som jobber med sinnemestring, fulgte rettssaker og søkte i over hundre tidligere dommer. Vi kontaktet familiemedlemmer i en rekke aktuelle saker som hadde gått for retten.

Å ta slike telefonsamtaler til nær familie om deres livs store tragedie må gjøres svært hensynsfullt. Vi hadde diskusjoner med reportasjeleder og redaktør i forkant, og vi gjorde det klart med en gang hva som var vår intensjon: At vi ønsket å treffe dem for å fortelle mer, og la dem vurdere om de ville bidra med noe.

Vær Varsom plakaten ber oss huske at mennesker i sorg er mer sårbare enn andre. Dette hadde vi klart for oss gjennom alle telefoner, sms'er og mailer vi utvekslet med mulige fedre og familie. Vi opplevde ikke at noen ble sinte eller opprørt over at vi tok kontakt. Tvert imot ville de fleste bidra.

Vi hadde etter hvert seks mulige, konkrete hovedhistorier:

- To handlet om barn som hadde dødd som følge av vold fra mor
- Én handlet om en liten gutt som hadde blitt varig invalid på grunn av vold fra mor
- Én var en jente på 18 som ønsket å fortelle sin historie med en voldelig mor. Saken mot moren skulle gå for retten høsten 2015.
- Et barnevernsbarn som nå var 15 år ville fortelle om en oppvekst med omsorgssvikt og vold alene hjemme hos mor.
- En mor som ønsket å fortelle om hvordan hun har slått barna sine, men ikke våget si det til noen, selv ikke mannen.

5. Etiske vurderinger

Vær Varsom plakaten (VVP) ber oss være ekstra påpasselige ved omtale av barn og i kriminalsaker. Retningslinjene la sterke føringer på hva vi mente var etisk forsvarlig å gå videre med av mulige caser og historier i vårt prosjekt.

Identifisering

I saken der en halvannet år gammel jente ble druknet i en båt, veide hensynet til gjenlevende storebror tungt da vi valgte å legge historien til side. Det samme gjaldt i saken som snart skulle for retten der en 18 år gammel jente ønsket å fortelle sin historie. Hennes søsken ville ikke ha medieomtale av saken.

Søsken var imidlertid en problemstilling også i Jonas-saken som vi til slutt valgte å fortelle. Jonas hadde en lillebror, som ifølge rettskraftig dom også ble utsatt for vold fra mor som spedbarn. Lillebroren overlevde, og bor i dag hos adoptivforeldre.

Vi kom tidlig i kontakt med barnevernet og adoptivforeldrene. De fortalte at gutten, som nå er i skolealder, var godt kjent med sin historie. Det var også skoleklassen og kameratene hans. Adoptivforeldrene støttet vårt ønske om å fortelle Jonas' historie, men ville at sønnen skulle være fullstendig anonymisert. Dette var også vår hensikt fra start. Vi utelot en rekke detaljer knyttet til historien, spesielt de som kunne virke identifiserende for lillebror, slik som geografiske opplysninger.

Vi bestemte oss også for en sterkere anonymisering av «Jonas» enn først planlagt. Vi publiserte bilder av ham, men ga gutten et nytt, fiktivt navn. Dette på tross av at offeret ble omtalt med både navn og bilde i en riksavis da rettsaken gikk. Utgangspunktet hadde vært at vi ønsket å fortelle en konkret historie med navn og bilde. Redaktører innvendte at historien sto like sterkt om vi kalte gutten for «Jonas».

Hensynet til moren spilte også en rolle i denne avgjørelsen. Hun har sonet sin dom, og var tydelig på at hun ikke ønsket saken omtalt overhodet. Spesielt var hun opptatt av at vi ikke brukte sønnens navn. Hun informerte om at hun hadde engasjert advokat. Vi ønsket ikke å tillegge moren urimelig belastning, men argumenterte for at hennes omgivelser var godt kjent med denne historien uavhengig av vår omtale. Hennes navn ble anonymisert fra start, og vi mente dette var tilstrekkelig. Vi visste imidlertid at mor fortsatt var aktiv i sosiale medier, der hun brukte sønnens virkelige navn. Vi risikerte derfor å gjøre moren lettere søkbar, også for mennesker som ikke kjenner hennes bakgrunn. Men ville vi vist samme hensyn til en voldsdømt far? Disse vurderingene foregikk helt opp mot publisering. Til slutt var det ansvarlig redaktør som tok valget om å gi gutten et fiktivt navn. Samtidig utelot vi alle detaljer om sted, nøyaktig tidspunkter og årstall.

Den ekstra anonymiseringen viste større hensyn til mor, og vi fikk ekstra beskyttelse rundt lillebrors identitet. Saken sto fortsatt godt, men vi mener det var viktig at vi beholdt de ekte

barnebildene av Jonas. Vi ville synliggjøre at han var et ekte menneske. Han levde farlig fordi ingen orket å tenke tanken om at mor sto bak anfallene hans. «Jonas» fortjente å bli sett.

Moren ønsket ikke bidra med sin versjon, men fikk lese vår sak i god tid før den gikk i trykken.

Faren fikk også fortelle sin historie med navn og bilde. Han eier selv sin historie, og han opplevde det som meningsfullt og viktig å fortelle den.

Oppfølging av kilder

For Jonas' far har det vært en stor avgjørelse å skulle bidra til en magasinartikkel om sønnens død. Han har ikke snakket med noen medier om saken siden rettssaken gikk for mange år siden, og brukte tid på å vurdere om han orket dette nå. Han landet på at han følte det meningsfullt å kunne bidra. Vi har besøkt ham og vært i kontakt med ham en rekke ganger fra den første kontakten på forsommeren 2015, og frem til, under og etter publisering av artikkelen.

Faren ga oss tidlig full innsikt i alle dokumenter han hadde om saken, også sensitive opplysninger fra for eksempel barnevernets utredninger i kjølvannet av dødsfallet. Vi vurderte det slik at faren var fullt i stand til å stå frem med sin historie, men så det som en fordel at han hadde nettverk rundt seg da saken kom ut. Det hadde han. Vi har selv møtt samboer og annen familie ved ett av våre besøk. Vi gjorde det klart at faren har mulighet til å trekke seg, når som helst. Kort tid før publisering opplevde han press fra omgivelsene om å trekke seg fra saken, fra familie/bekjente som var i kontakt med Jonas' mor. Vi merket også forsøk på påvirkning, blant annet ble vi kontaktet av det lokale barnevernet. Da vi informerte om hva som kom, gjorde de imidlertid ikke noe forsøk på å stanse saken.

Jonas' far var stødig og trygg på sin avgjørelse om å delta, og ble styrket i dette etter å ha lest og sett første utkast av saken som vi, istedenfor å sende på e-post, reiste hjem til ham og leste sammen. I etterkant av publisering har han opplevd stor støtte, også fra personer som i forkant var svært skeptiske til at han ville stille opp.

Avgrensninger

Det fantes mye i denne historien som kunne vært nevnt, men som vi valgte vekk.

Dels var dette av etiske hensyn, som identifikasjon for gjenlevende søsken og den unødvendige belastningen mindre viktige detaljer påførte den omtalte moren. Det gjaldt blant annet episoder i forholdet mellom Jonas' mor og far, opplysninger om morens fortid og en rekke ting hun har skrevet på nett.

Vi kuttet dessuten ut det meste av informasjon om hva lillebror ble utsatt for etter Jonas' død. Det var ikke nødvendig for å fortelle historien, og vi ønsket å ikke å eksponere for mange detaljer om lillebror.

Vi utelot også informasjon om farens kamp om å få beholde omsorgen for sin andre sønn. Vi anså det som uvesentlig for saken å bringe en rekke detaljer om ham og om farens psykiske helse etter Jonas' død.

6. Presentasjon

Vi ønsket å rendyrke Jonas' fortelling. I tekst fortalte vi den så enkelt som mulig, kronologisk fra start til slutt, og forsøkte å holde språket dempet og nøkternt.

Foto: Fotograf Stig B.Hansen hadde samme tanke om enkelhet og tydelighet i sitt arbeid. Hans bilder var rene og enkle. Videoen med «Jonas»' far var avgrenset til ett avgjørende øyeblikk i fortellingen, om hvordan gutten døde.

Explainer: Digitalt fikk vi hjelp av utviklerne Per Byhring og Fredrik Hager Thoresen til å lage en explainer som forklarte vårt utvalg dommer, hvordan vi hadde delt dem inn i mødre- og fedredommer, hvordan forskjellene manifesterte seg i utvalgene og hvordan den datagenererte språksjekken foregikk. Slik ble det mulig å forklare funnene på en oversiktlig måte. [Explaineren er lagt inn i nettversjonen av saken](#)

Litt av poenget med vår serie har vært å vise at voldelige mødre ikke er enkeltstående avvik, men at svært mange kan «gå over streken» i hverdagen og opptre på uheldige måter overfor barna. Vi ville peke mot noen løsninger, og la ut en video som ga et lynkurs i sinnemestring. Den er lagt inn i nettversjon av artikkelen «[Hvor går grensen for hva som er oppdragelse og hva som er vold mot barn?»](#)».

Rendyrking av språkkunn

I siste sving bestemte vi oss for kun å publisere språkkunnene fra vår gjennomgang av domtekster. Vi hadde også undersøkt mer målbare størrelser som straffelengde for mødre og fedre, og funnet tydelige forskjeller. Kvinner fikk også større andel av sine straffer gjort betinget. Dette støttet vår påstand om at mor og far bedømmes ulikt i retten.

Men for å kunne sammenligne saker måtte vi gjøre utvalgene mindre, med saker innenfor kun én lovparagraf. For eksempel sammenlignet vi mødre og fedre dømt etter

familievoldsparagrafen 219, annet ledd, og fant at mor i snitt fikk 18,7 mnd. fengsel, mens far i snitt fikk 24,5 mnd. fengsel. Men utvalgene ble små (17 kvinner og 35 menn i nevnte eksempel). Det var også mulig at menn gjennomgående sto bak mer alvorlige overgrep og derfor ble idømt strengere straff. Tallene for ulik strafflengde var derfor forbundet med betydelige forbehold, både for

Domstolene er mildere når mødre dømmes

DOMMER MOT MOR:	DOMMER MOT FAR:
-Antal å være en handling begått i en situasjon preget av frustrasjon	-Vanskelig oppvekst kan føre til noe ulovlig, f. eks. voldelige handlinger
-Fengselstid (i år) vil være barna hardt	-Spesielt har foreldre mye i på laget mot foreldre sine handlinger
-Et voldsomt og artig menneske	-At barna nå bør sammen med domstolene (eller domstol) bli brukt av samfunnsstraff for å lære
-Derfor mange kjente mødre som er dømt	-I forbindelse med domstolene (eller domstol) bli brukt av samfunnsstraff for å lære
-Saken er også for barna en tragedie	-I forbindelse med domstolene (eller domstol) bli brukt av samfunnsstraff for å lære

statistisk signifikans og reell sammenlignbarhet i voldshandlingene.

Vi erkjente at sidefunnene forvirret mer enn de forklarte, og endte med å fjerne alt utenom det som var vårt hovedanliggende å fortelle: At mors rolle og oppgaver i familien får direkte innvirkning, som formildende omstendighet, i nær halvparten av sakene vi har sett på. For far skjer det samme i én av ti saker.

I etterkant ser vi at denne avgrensningen var viktig både for å styrke troverdigheten i vår sak, og for å kunne formidle funnene på en forståelig måte. De øvrige undersøkelsene var uansett nyttige som bakgrunn for oss. Saken kunne hatt flere bein å stå på dersom vi publiserte alt. Men samtidig ville usikkerheten knyttet til øvrige undersøkelser lett ha smittet over på vårt hovedfunn fra språkanalysen, som var fundert på et stort materiale og godt belagt.

Åpenhet

Serien åpner for mange spørsmål både rundt metode og etikk. Vi ønsket stor grad av åpenhet om hvordan vi hadde jobbet, og la ut en tekst både om metode, våre etiske avveininger og informasjon om prosessen bak serien på Aftenpostens [Bak forsiden-side](#) på Facebook (se vedlegg 2).

7. Konsekvens

«Hei Kjersti og June.

Dere kjenner ikke meg og jeg kjenner ikke dere, men har likevel lyst til å skrive noen ord i forbindelse med reportasjen om Mødrevold 29.01. Hjerteskjærende er den. Jeg gråt som et lite barn. Det er flere grunner til at jeg vil takke dere: Det er rett og slett et viktig tema som til tross for at det gjør vondt å lese, trenger å bli belyst! Videre vil jeg takke dere fordi den fikk meg til å bli bevisst min egen barndom og hvordan jeg selv ønsker å opptre som mor.»

Dette var bare én av svært mange tilbakemeldinger vi fikk i dagene og ukene som fulgte publiseringen av sakene i vår serie. Historien om Jonas gjorde noe med leserne – særlig de som hadde opplevd vold – psykisk og fysisk – fra egen mor, eller som selv så at de trengte å behandle egne barn bedre. Mange fortalte, noen for første gang.

Bevisstgjøring

Vi er enige med de mange ekspertkildene som sier at åpenhet er svært viktig for å kunne endre noe så tabubelagt som mødrevold. Vår serie har vært en døråpner for å snakke om temaet, både for vanlige mødre og for de som arbeider med temaet i ulike fagmiljøer.

Blant de som tok temaet videre etter vår reportasjeserie var Sanitetskvinnene i artikkelen [Mødre som utøver vold - et tabubelagt tema](#). Bladet Sykepleien fulgte opp med en oversikt over melderutiner: [Bekymret? Du plikter å melde fra](#).

Vår avsløring av systematiske forskjeller i rettens behandling av mødre og fedre vakte også stor interesse i juridiske miljøer. Det medførte offentlig debatt, blant annet debatt i Dagsnytt 18 om saken. Domstolsadministrasjonen oppfordret til videre forskning på temaet,

og ville vurdere om de ulike holdningene til far og mor i retten i barnevoldssaker kan tas opp i kompetansearbeidet i domstolene.

Lovdata utvikler sitt arkiv

Lovdata har hatt et møte med vår utvikler Fredrik Hager-Thoresen for å lære av hvordan han systematiserte dommene i deres arkiv for deretter å lære opp et dataprogram til å lete etter språklige variasjoner. Dette er metoder Lovdata ønsker å jobbe videre med for å undersøke en rekke aspekter med alle domtekstene de digitaliserer.

Forskning

Et av tipsene i kjølvannet av denne serien har omhandlet såkalte «shaken baby»-saker og mulige justismord. Vi har gitt professor emeritus og nevrokirurg Knut Wester tilgang til deler av vårt materiale for å forske på «godartet utvendig vannhode som mulig årsak til justismord i barnemishandlingssaker i norsk rett». Forskningsprosjektet starter i januar 2017.

Masterstudent Michelle Endresen fikk også tilgang til deler av vårt materiale. Hun leverte våren 2016 masteroppgave i rettsvitenskap ved UiT med tittelen «Vold i nære relasjoner.

Likebehandling av kvinner og menn som utøver vold mot barn?» der artikkelserien ble gjennomgått.

Nye abonnenter

I det nye medielandskapet må vi lage journalistikk som både når bredt og som folk er villige til å betale for. Jonas-saken er den enkeltsaken som har gjort at flest lesere har registrert seg som digitale abonnenter i Aftenposten, totalt 5464 nye brukere pr. 09.01.2016. Også oppfølgingssaken om den mildere mødrevolden, der en mor sto frem og fortalte at «Barna var så nydelige, men jeg orket dem ikke», førte til 1080 nye abonnenter. Den ble diskutert og delt i sosiale medier av

både lesere, pedagoger og helsepersonell.

Vi synes det er positivt å erfare at det er betalingsvilje for journalistikk som gjør tung og alvorlig tematikk tilgjengelig gjennom sterke historier.